

RECENZII

Evaluări ale opiniei publice românești asupra fascismului italian (1922-1943)

(The Romanian Public Opinion's Evaluation of Italian Fascism (1922-1943))

Carmen Escu Müller, *Evaluări ale opiniei publice românești asupra fascismului italian (1922-1943)*, Editura Argonaut, Cluj Napoca, 2016, p. 414.

În urmă cu câteva luni, Editura Argonaut din Cluj-Napoca a publicat volumul intitulat *Evaluări ale opiniei publice românești asupra fascismului italian (1922-1943)*,

semnat de către istoricul Carmen Escu Müller.

Lucrarea de față este un eveniment cultural important în spațiul istoriografiei românești deoarece are cel puțin două valențe importante: prima dintre acestea scoate în evidență capacitatea de documentare și analiză a autoarei, iar a doua privește noutatea subiectului.

Ca apreciere generală considerăm că volumul este rezultatul unei cercetări fundamentale orientate. În cadrul acestei lucrări, Carmen Müller și-a propus să prezinte și să analizeze punctele de vedere ale mai multor vectori de opinie, poziționați la dreapta sau la stânga ideologică din România.

Acest rezultat s-a concretizat ca urmare a parcurgerii unei serii impresionante de articole publicate în presa anilor 1922-1930 și iulie 1943, dar și prin studierea percepției unor personalități importante ale gândirii politice românești ca Mihail

Manoilescu, Ioan Petrovici, P. P. Negulescu și Nicolae Iorga.

În opinia noastră, prezentarea și analiza unui spectru larg de idei din perioada interbelică, ce a avut ca subiect fascismul italian, prin studiarea publicisticii timpului, se înscrie în demersul autoarei de a se ajunge la o bază largă de cunoaștere. Subiectul în sine este important deoarece acoperă un gol în istoriografia autohtonă pe această temă. Perioada interbelică reprezintă, pentru generația ce s-a născut după căderea comunismului, un moment istoric foarte puțin cunoscut, de aceea o activitate de cercetare menită să scoată la iveală particularitățile acesteia, prin intermediul unor izvoare primare și relevante, este laudabilă. Mai mult, cititorul interesat poate să observe o paletă vastă de opinii susținute în presa vremii despre fascism și reprezentantul său cel mai important, Benito Mussolini.

Cercetarea subiectelor este realizată din punctul de vedere al metodologiei istorice de tip descriptiv și analitic, autoarea preferând să nu ofere opinii definitive, lăsând în acest mod cititorului posibilitatea să își construiască o imagine proprie.

O caracteristică a prezentării subiectelor, care răzbate pe parcursul întregii lucrări, este aceea că indiferent de culoarea politică sau ideologică a celor care au publicat, interesul pentru Italia și fenomenul fascist a fost mult mai important decât pentru un alt fenomen totalitar, cu care dealtfel ne învecinăm, respectiv comunist. Acest interes

poate fi „citat” în mai multe chei interpretative: putem vorbi de o legătură firească, de lungă durată, cu Italia, din punct de vedere istoric, sau, interesul pentru spațiul politic italian a fost mai mare deoarece în perioada interbelică diferite personalități culturale și politice sau grupuri au rezonat cu ideile promovate de fascism. Lecturile aceluiași fenomene realizate de oamenii timpului ne demonstrează sfera de interpretări și evaluările diferite care reflectau interesele de grup ale momentului.

Din punctul de vedere al structurii, volumul este alcătuit din zece capitole, dar partea tematică ce privește analiza în sine acoperă capitolele III-VII. Primele două capitole au un caracter introductiv, în timp ce capitolul VIII a fost rezervat concluziilor, iar ultimele două capitolele găzduiesc bibliografia și indicele general.

În primul capitol (pp.13-28) se regăsesc elementele introductive. Pe parcursul acestuia sunt prezentate pe scurt: conceptele folosite, (ideologia, stânga, dreapta, fascismul), structura lucrării, sursele și explicarea folosirii anumitor surse bibliografice.

Al doilea capitol (pp. 31-54) intitulat „Fascismul italian marșul către putere-evaluări românești” abordează două teme interesante: „Instaurarea fascismului în literatura politică” și „Instaurarea fascismului reflectată în presa vremii”.

Capitolul numărul trei (pp. 55-80) analizează relațiile internaționale dintre România și Italia prin prisma Tratatului de amicitie și colaborare

cordială româno-italian, semnat de ambele părți în anul 1926. Pe parcursul acestui capitol autoarea a realizat o incursiune interesantă în presa vremii : Îndreptarea, Viitorul, Adevărul, Dimineața, Universul, Cuvântul, Patria și Aurora. Aici trebuie să fac următoarea observație. Apreciez elementul de onestitate intelectuală a autoarei, care a realizat o analiză transversală a informației, ce s-a regăsit în epocă atât în presa de partid, cât și în cea cu amprentă ideologică: Îndreptarea (Partidul Poporului), Viitorul (Partidul Național Liberal), Patria (Partidul Național Român), Aurora (Partidul Țărănesc), Adevărul, Dimineața (stânga), Universul (centru-dreapta), Cuvântul și Curentul (dreapta). Preluarea informației din mai multe surse a permis autoarei să realizeze o imagine clară asupra principalelor abordări pe care presa vremii le-a avut în privința încheierii respectivului tratat.

Al patrulea capitol (pp. 81-165), intitulat: „Perspectiva opiniei publice democratice de stânga asupra fenomenului fascist italian 1922-1927” aduce o imagine, aș putea spune exhaustivă, asupra ideilor, conceptelor, abordărilor și intereselor pe care stânga ideologică românească le-a exprimat prin intermediul ziarelor Adevărul și Dimineața.

Capitolul numărul cinci (pp. 166-318), intitulat: „Percepția opiniei publice de dreapta asupra fascismului italian – anii 1924 – 1930” folosește aceeași tehnică a prezentării subiectului prin studierea articolelor prezentate în ziarele Cuvântul și Curentul.

Se observă aici că, pentru cele două capitole, autoarea folosește tehnica analizei în oglindă prin faptul că a ales două ziare de stânga Adevărul și Dimineața și două ziare de dreapta Cuvântul și Curentul. În plus, Carmen Escu Müller, pentru a îmbogăți nivelul de informații ce au provenit din rândul reprezentanților dreptei ideologice românești, a prezentat concepțiile teoretice ale unor teoreticieni, militanți politici și publiciști precum Vasile Marin, David Popescu, Vasile Marghescu, Mihail Manoilescu, Ioan Petrovici, P.P. Negulescu și Nicolae Iorga.

Alegerea acestor reprezentanți ai dreptei ideologice este adecvată deoarece autoarea lucrării a putut să prezinte cititorului un spectru foarte larg de idei. Și asta deoarece la nivelul dreptei românești, viziunile nu au avut un caracter unitar, deși au existat elemente comune. Fiecare dintre aceștia reprezintă în istoriografia românească fațetele complexe prin care s-au exprimat mișcările de tip naționalist, etnicist și antisemit. Pentru a exemplifica mă voi opri doar la Vasile Marin, David Popescu și Vasile Marghescu, deoarece lucrările acestora sunt mai puțin cunoscute în istoriografia românească, în timp ce Mihail Manoilescu, Ioan Petrovici, P. P. Negulescu și Nicolae Iorga, fac parte deja din literatura „clasică”.

Vasile Marin a fost tânăr om politic țăranist care a intrat în Mișcarea Legionară începând cu anul 1933. Licențiat în drept, secretar de redacție al ziarului Vremea și

ulterior redactor la Cuvântul, Vasile Marin a fost unul dintre cei mai importanți reprezentanți al naționalismului și antisemitismului tinerei generații ce s-a afirmat în perioada interbelică, legitimându-se de la ideile promovate de M. Eminescu, Aurel Popovici și A.C. Cuza. Cu toate că V. Marin a rămas în memoria colectivă deoarece a participat la războiul civil din Spania ca reprezentant al Mișcării Legionare, se știe mai puțin că în spațiul academic s-a evidențiat prin lucrarea sa de doctorat intitulată „Fascismul. Organizarea constituțională a Statului Corporativ Italian”, ce a fost publicată în anul 1933. Aceasta a fost, la acea dată, cea mai completă lucrare despre fascismul italian.

Generalul David Popescu a fost comandantul diviziei a 11-a a armatei române în perioada 1 ianuarie 1940-31 august 1941. În plan politic a îndeplinit funcțiile de ministru de interne în guvernul Ion Gigurtu pentru perioada 4 iulie 1940-4 septembrie 1940 precum și în perioada 4 septembrie 1940-14 septembrie 1940, în guvernul Ion Antonescu. Acesta a fost un admirator declarat al regimului fascist. Popescu considera că „Superioritatea fascismului rezidă în valoarea lui etică; alte ideologii sau religii promet «recompense pământești sau cerești», în timp ce fascismul nu promite nimic, doar mobilizează populația la muncă și la sacrificii cu scopul salvării țării (pentru început, salvarea de comunism)” (p. 170).

Vasile Marghescu (avocat, doctor în drept și științe politico-economice) a fost un admirator necondiționat al regimului fascist. În viziunea sa, „statul asigură și garantează ordinea socială și economică, fără a lichida libertatea producției. Primatul fascismului în raport cu alte doctrine (sindicalismul marxist, neomarxismul, sindicalismul sorelian, în special) constă în faptul că a înființat un sistem de organizare care are în vedere în primul rând națiunea, nu clasa socială. În sistemul corporatist, distribuția bogățiilor se face pe baza unui principiu etic” (p. 171).

Ultimele două capitole tematice, șase (pp. 319-390) și șapte (pp. 391-408) analizează tema intitulată „Războiul italo-etioopian în dezbaterea opiniei publice românești” prin prisma informațiilor regăsite în ziarele Adevărul și Curentul. Informația prezentată este dedicată ultimului război de factură colonială din perioada interbelică (1935-1936) și prăbușirii regimului fascist în iulie 1943. În acest capitol autoarea a pus accentul pe modul în care presa de dreapta și de stânga din România s-a mobilizat pentru susținerea, respectiv condamnarea acestor acte politice.

Volumul se încheie cu o parte rezervată concluziilor (pp. 409-414) la care se adaugă un spațiu rezervat expunerii bibliografiei studiate (pp. 415-421).

Concluziile finale ale autorului acestei scurte recenzii sunt că, din punct de vedere academic lucrarea publicată de doamna Escu Müller se

susține pe o bogată bibliografie, are o structură ce i-a permis demonstrarea ipotezei de cercetare, iar din punct de vedere al acurateții folosirii aparatului critic este ireproșabilă, fiind folosit sistemul de notare al Academiei Române.

Bibliografia folosită de autoare este relevantă și specifică temei cercetate, autoarea reușind să își ducă la bun sfârșit demersul pe care s-a bazat cercetarea datorită struc-

turii și informației oferite. Cartea este utilă prin limbajul folosit profesorilor, studenților dar și publicului larg.

Concluzia finală este că, în urma lecturării cu atenție a volumului observăm depunerea unui efort lăudabil și necesar ce se înscrie în cadrul unei activități de cercetare reale.

Sabin DRĂGULIN